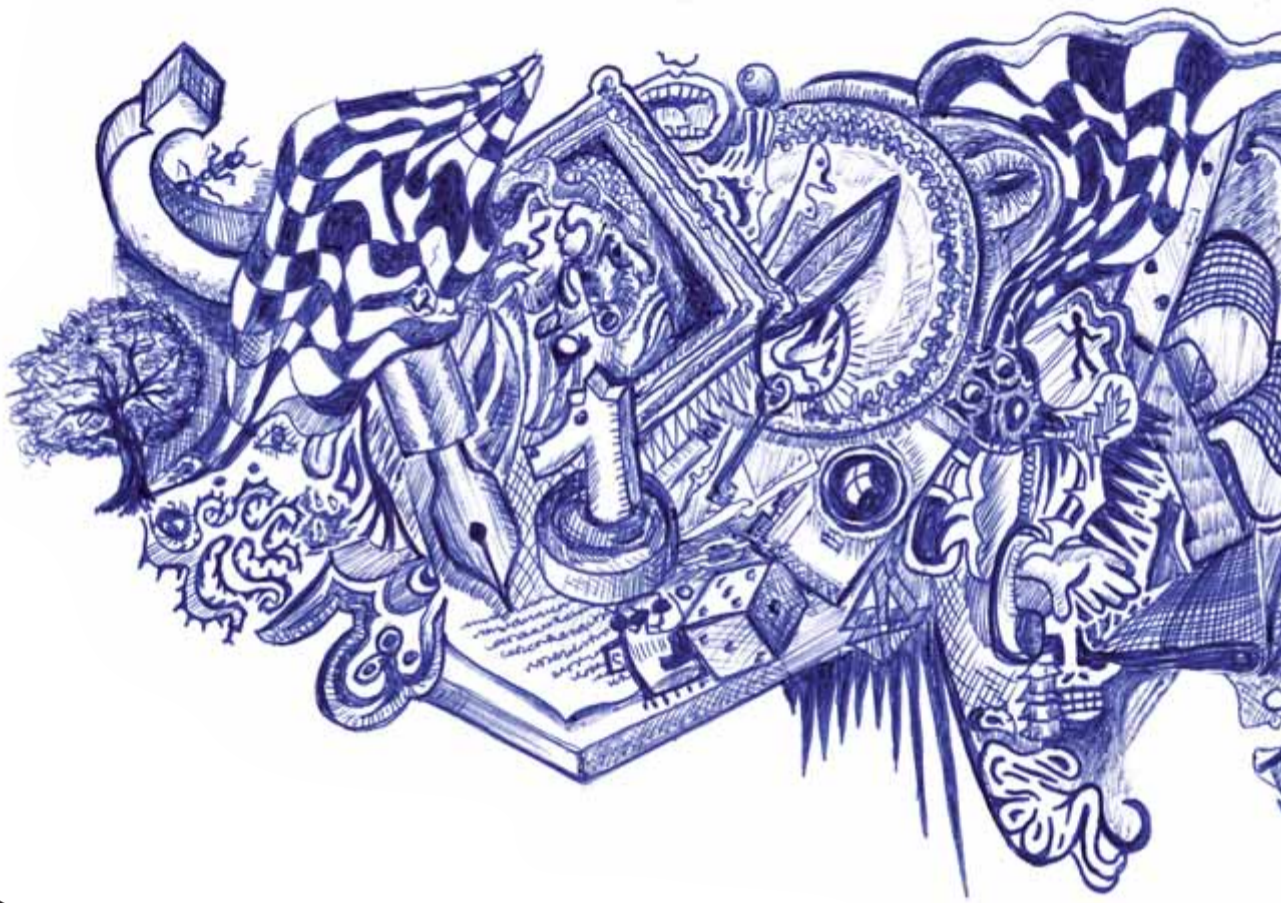

Autodefinit

La pregunta del milió: què és la cultura catalana?

Amb la represa del suplement de Cultura renovat hem volgut percebre l'opinió de diversos agents culturals del país amb una enquesta en què podem trobar escriptors, editors, creadors, responsables d'equipaments culturals i festivals artístics. La pregunta ha clara i breu: "Què creu que és la cultura catalana?" Les respostes han estat de tota mena i els matisos marquen les divergències i les coincidències.

Una de les possibles definicions de la cultura catalana podria ser aquesta denominació rasa i curta: "la que es fa als Països Catalans", com insinua en una de les opinions dels enquestats però tal com també s'entreu en les respostes, cal tenir en compte que "la cultura catalana s'ha de percebre com a tal, dins i fora del país". Per entendre'ns amb un símil de restauració: una hamburguesa de *fast-food* no és cuina catalana ni que és prepari al bell mig de la plaça de la Vila de qualsevol població catalana. La situació també es pot donar a la inversa. És pot fer cultura catalana des de qualsevol in-

dret del món. Només cal la voluntat i la sensibilitat d'establir els lligams amb el país i amb les pròpies vivències.

El fet específic de la llengua planteja encara, per a un cert sector del país, uns interrogants que la majoria d'enquestats resolen sense ambigüitats: "la literatura catalana és la que es fa en català". En aquest sentit no hi ha divergències entre els consultats per ressaltar que el gran eix vertebrador de la literatura catalana és l'idioma propi.

A la llengua, a la voluntat de configurar un univers arrelat en la història, en l'entorn i en la vivència personal, cal afegir al concepte de cultura catalana tot el gros patrimonial que al llarg de la història va configurant un dibuix en el temps que explica la identitat d'un poble. El llegat, per exemple, de la cultura romana passa amb el temps a ser part de la nostra cultura. I és en l'aspecte menys fundacional de la cultura catalana —el que està més exposat als canvis socials, migratoris i econòmics— en què els dubtes apareixen i les preguntes es fan més difícils de respondre. En les definicions hi ha una certa cautela per integrar com a català tot allò que ens ve donat de fora fruit de la globalització i de la incorporació al país de gent d'altres cultures. Però no hem d'oblidar, segons els enquestats, que molt del que va arribar culturalment de visita ha acabat sent un tret identificador nostre. És el cas, per exemple, de la rumba catalana que es va guanyar la seva qualificació quan va prendre cos autòcton i es va adoptar per una part de la població catalana. Finalment, els enquestats expressen que la cultura catalana també es defineix pel sentiment i la voluntat d'adscriure-s'hi. *

Il·lustració: Lluís Romero

Enric Casasses,

Poeta i trobador, Premi Nacional de Cultura en Literatura

La cultura catalana és a Catalunya el mateix que la cultura francesa a França. Punt.

Xavier Mallafré

President del Gremi d'Editors de Catalunya

Fent el preàmbul que la literatura catalana és, segons la meua pròpia definició (que no ha de ser compartida pels més de 300 editors del Gremi), la interacció que es genera entre els creadors que escriuen i els lectors que llegeixen en català, sigui quina sigui la seva procedència i filiació lingüística. Cultura catalana: conjunt de les coneixences literàries, històriques, científiques o de qualsevol altra mena que posseeix la gent que viu en països i/o comunitats humanes on la llengua pròpia és el català com a fruit de l'estudi, l'experiència, els viatges, etcètera, incloent-hi les aportacions de la gent d'arreu del món que coneix i vol participar del tarannà resultant d'aquestes coneixences compartides.

Joan-Daniel Bezsonoff

Escriptor

Desitgi la independència de Catalunya, encara que no sigui una Catalunya completa, per no haver de respondre més a aquestes preguntes evidents. Per mi la cultura catalana és el conjunt de les produccions artístiques produïdes a Catalunya. El cas de la literatura és particular perquè l'eina de l'es-

criptor és la llengua. Un escriptor que escriu en català pertany a la literatura catalana, un romanès com Ionesco que escriu en francès és un autor francès mentre el seu compatriota Camil Petrescu és un novel·lista romanès... Costa tant d'entendre, això?

Ester Pujol

Directora editorial de l'àrea d'interès general de Grup 62.

La cultura catalana són les tradicions i maneres de viure i d'expressar-se comunes a col·lectiu humà que ha compartit una història i un territori de què se sent partícip. La literatura catalana és aquella que s'escriu en català.

Bartomeu Marí

Director del Museu d'Art Contemporani de Barcelona

La cultura catalana és, per mi, definitivament llatina, mediterrània. És com un cove on sempre hi poden entrar coses però del qual no se n'extreuen mai. És una cultura minoritària en temps de globalització que rep, per molts costats, incomprensió, però que té la força necessària per projectar-se cap al futur.

Joan Francesc Mira

Escriptor i traductor

Després d'haver escrit alguns llibres i molts papers sobre el tema, he de dir que definir la cultura, o una cultura, és sempre incert i arriscat. La cultura catalana, en tot cas, seria el conjunt del patrimoni cultural (pai-

satges urbans i rurals, arquitectura, arts plàstiques, música, literatura, folklore...) acumulat fins al present a Catalunya o, en alguns aspectes, als territoris de llengua catalana. I dins d'aquest conjunt, la dimensió lingüística i literària és la més clarament identificadora i diferenciadora. Però no l'única.

Melcior Comes

Escriptor

Cultura catalana podria ser tot allò que els catalans senten com a vertebrador cultural de la seva identitat. Què sigui la cultura catalana, però, és una cosa, i què ha de premiar una institució catalana n'és una altra. Tota definició de cultura serà sempre un punt arbitrària.

Isabel Martí

Directora de l'editorial La Campana

Se'm fa impossible dir què és cultura i, per tant, encara menys què és catalana en tres línies. Em demano si el resultat de trencar-se el cap intentant respondre un fet tan inabastable és útil o més aviat ens empenya a un reduccionisme –o ben al contrari– a un "aquí hi cap tot" poc estimulador. Intento pensar a manera d'exemple i em ve al cap aquell programa de cuina internacional –per a mi tan meravellós– que fan al 33 que es diu *Karakia* (un nom que, per cert, no és gaire català) És cultura catalana? Home, és clar: ho fa TV3, però si el que hi surten són persones d'altres països explicant les seves maneres a través del menjar i per tant... Suposo que sí que és cultura catalana, però francament no ho sé ni m'ho plantejo. Només sé que quan el veig penso: en aquest país hi ha gent que funciona i fa les coses bé. I m'eixampla l'ànim.

Maria Barbal

Esriptora

Segurament un antropòleg respondria de manera clara i precisa la pregunta sobre

què és la cultura catalana. Personalment, m'agradaria que hi hagués coneixença i diàleg entre escriptors de qualsevol llengua a Catalunya i que els poders públics els facilitessin. I encara, ningú altre no pot rescatar de la ignorància o menysteniment amb relació a les nostres obres, així com passa amb tota injustícia. Només nosaltres podem consolar-nos intentant fer-les, i fer-nos, millor.

Maria Dolors Sàrries

Directora de l'editorial Meteora

Per un editor que publica la majoria dels seus llibres en català, la cultura catalana és la seva eina de treball. L'estudia, l'analitza i la difon. Perquè indiscutiblement, tenim una de les cultures (a tots nivells, no només en el literari) més potents del món. I un editor té la responsabilitat de donar-la a conèixer.

Isona Passola

Productora cinematogràfica

La cultura ens fa més intel·ligents, més dialogants, més solidaris, més lliures i allunya la malaltia d'Alzheimer. Exactament el que ens convé als catalans!

Miquel de Palol

Escriptor

La cultura catalana és i serà allò que els catalans vulguin que sigui. L'autèntic problema és que els catalans –al capdavant dirigits i líders d'informació– no tenen ni punyetera idea del que és la cultura, catalana o no. Per tant, qui hi hagi d'haver a dins o fora de tal suposada «cultura catalana» no té cap interès.

Francesc Casadesús

Director del Mercat de les Flors

Al meu entendre la Cultura és una creació social de significat, un conjunt de coneixements, visions, maneres d'entendre i de reaccionar davant del món de manera compartida entre gent d'una comunitat.

Aquests intangibles configuren la identitat, el patrimoni, però estan en constant evolució provocada per la nostra projecció col·lectiva cap a un futur. Tot això va més enllà de la llengua, i avui dia també de la localització geogràfica, i té en els artistes i pensadors uns potents catalitzadors de tot aquest univers simbòlic. És també un sentiment: jo em sento profundament català.

Sergi Belbel

Director artístic del TNC

La cultura catalana és tot allò que l'autor que ho executa ho consideri.

Jordi Duran

Director de la Fira de Teatre al carrer de Tàrraga

La cultura catalana té a veure amb la manera de fer-se entendre, ve reforçada per la llengua i la manera de fer d'un país. Ara, tot canvia i evoluciona. No hi ha una cultura catalana, si no que n'hi ha moltes. Totes poden conviure. Hi ha una història i hi ha una

llengua perquè cal vetllar, però hem d'estar oberts a totes les que ens arriben d'ara endavant.

Francesc Cabana

President de l'Ateneu Barcelonès

Josep Pla escrivia a *Destino*, i Serrat canta en castellà. És la llengua el que defineix una obra escrita o cantada? No ho sé. Demano la resposta a l'Institut d'Estudis Catalans.

Jordi Puntí

Escriptor

Entenc per cultura catalana tota la cultura que es fa a Catalunya, i que estableix algun lligam amb l'entorn; també la cultura que es produeix a l'estranger per part d'artistes catalans, i que busca un lligam d'allunyament o de proximitat amb Catalunya i les seves circumstàncies. Un d'aquests lligams és la llengua, però no és pas exclusiu ni únic. Vull dir que ningú no es planteja si un artista pinta "en català" o "en castellà", per exemple, i quan cal se'l considera cultura catalana. Hi ha la cultura catalana oficial, que estableixen els que fan llistes i classificacions, però jo crec que la naturalesa de l'artista, el seu esperit inquiet i explorador, l'obliga a defugir aquesta mena de categories. O, com a mínim, a considerar-les secundàries, gairebé una nosa que de vegades pot limitar la comprensió de l'obra.

Àlex Susanna

Poeta i Director adjunt de l'Institut Ramon Llull

Per sort, la pregunta té múltiples respostes i totes parcialment certes, però al cap darrer: a parer meu, és cultura catalana tota la que s'ha produït i es produeix al nostre país, i no cal donar-hi més voltes. Fer-ho implica restar, i el que ens cal és sumar. Dit això, la riquesa d'una cultura no es mesura tant pel nombre d'obres que produeix com per la seva capacitat de valorar-les, i aquí és on sovint fallem més!

Albert Pèlach

President de la Setmana del Llibre en Català

Cultura catalana: una cultura d'Europa amb tradició i vitalitat, en què el seu màxim (però no únic) exponent és la llengua, avui minoritzada pel prepotent Estat espanyol que no es creu la lletra de la seva pròpia constitució.

Hèctor López Bofill

Escriptor

Cultura catalana és tota aquella que es fa a Catalunya. Però la literatura catalana és només aquella que s'escriu en aquesta llengua. No hi ha cap altra literatura del món que es plantegi com a pròpia una literatura escrita en una llengua diferent de la seva. Jo no diria pas que Tom Sharpe, pel fet d'escriure a Llafranc, sigui un autor de literatura catalana; em sembla prou clar que ho és de l'anglesa. Ara bé, una altra cosa és que es vulgui considerar que la literatura castellana feta a Catalunya formi part també de la nostra cultura.

Salvador Sunyer

Director Temporada Alta

En un país sense Estat com el nostre, la cultura és el nucli central i l'element cohesionador de la societat que el forma. I quan diem cultura, volem dir des del nom de cada arbre fins a la més elevada filosofia, des dels plats de la cuina catalana (tant de la cuina tradicional com la més innovadora!), fins al darrer i més avançat espectacle teatral; des les formes d'expressió més col·loquials, fins a la darrera creació visual; des del tipus d'humor que ens caracteritza fins a la música, la literatura o el cinema que s'han fet i es fan a casa nostra i, per descomptat, la llengua que ens és pròpia que, com molt bé diu Steiner, és una manera particular de veure el món!

Joan Margarit

Poeta

És molt senzill: cultura és tot allò que no necessita ser traduït a cap altra llengua. En la música o les arts plàstiques, cada cop és més anecdòtic saber si l'autor és romanès o americà; de fet, hi ha grups de casa nostra que canten en anglès. Ara, en el cas de la literatura i la poesia, que són dues coses diferents, i aquest és el calvari dels poetes, que som de tan mal traduir, cultura catalana és aquella que existeix obligatòriament en llengua catalana.

Roger Costa-Pau

Poeta, crític literari i editor

La cultura d'aquest país hauria de ser com totes al món: alta, exigent, oberta, viscuda, d'esquerres i sobirana. Les cultures, al món, hi són per agermanar-se, no pas per frotre's garrotades. Aquí moltes coses es polititzen i es victimitzen per evitar el pensament, i ja hem vist que això és sinònim de cementiri. Produeix tristesa constatar que molts dels nostres dirigents polítics no hagin llegit mai un poema sencer.

Guillem-Jordi Graells

President de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

La cultura catalana és aquella que es produeix en aquesta nació, els Països Catalans, i que per circumstàncies històriques, a més del català, en diferents èpoques s'ha expressat en àrab, en hebreu, en anglès (a Menorca) i també en castellà. Quan hi hagi una situació de normalitat serà exclusivament aquella que es produeix en català, i entenc que això només s'aconseguirà quan hi hagi plena sobirania.

Il·lustració: Lluís Romero

Matthew Tree

Escriptor

La base de qualsevol cultura és la llengua. Allà on hi ha una tradició es pot parlar de cultura catalana. La qüestió és: què passa amb les arts visuals? Bé, podem convenir que les obres de Dalí o Miró, sense la influència decisiva de les obres de Pujols o Foix, possiblement no serien les mateixes, de manera que estan influïdes per la llengua. Una altra cosa és la literatura catalana, que és aquella feta en català, independentment de la procedència o la ubicació de l'autor. Totes les literatures universals estan definides per un idioma.

Ramon Simó

Director del Festival de Teatre Grec

La cultura catalana és tot pensament, ciència i art que es genera, es produeix i es desenvolupa a Catalunya. En el cas concret de la llengua, cal tenir present que Catalunya parteix d'una història sociopolítica que fa que algunes d'aquestes actuacions s'expressin en castellà per un motiu estrictament sociopolític.

Antoni Daura

President del Gremi de Llibreters de Catalunya

Considero cultura catalana tota aquella manifestació creativa, popular o individual, tradicional o recent, que té per marc simbòlic i conceptual la terra, la gent i el tarannà del poble català en qualsevol àmbit intel·lectual. Cal distingir entre la cultura —que és universal— feta aquí per gent de tra-

dicions i orígens diversos i la que es realitza amb els referents propis d'aquí. I, sens dubte, la llengua hi juga un paper fonamental. Fer cultura catalana en un altre registre lingüístic és impossible, llevat que sigui una traducció.

Maria Mercè Roca

Esriptora

En un sentit ampli, qualsevol realitat present als Països Catalans es pot considerar cultura catalana. Ara bé, perquè aquestes manifestacions es puguin considerar cultura catalana han de ser percebudes i reconegudes com a catalanes tant a dins com a fora del país.

Assumpció Cantalozella

Novel·lista

Si atenem a les definicions habituals de cultura trobem dos nivells bàsics que, junts, formen la cultura d'un poble. 1- el nivell més universal que homogeneïtza els pobles de la terra: la música, l'art, el pensament, la ciència, etcètera. El nivell 2 fa referència als costums i tradicions d'un país determinat que l'identifiquen. Per damunt hi ha la llengua en què són transmesos i la mateixa llengua. El tema és profund. Quan Mendoza ens descriu en castellà la societat barcelonina, fa cultura catalana? No pertany a les lletres catalanes, és ben clar, però pertany a la cultura catalana?

Lluís Pasqual

Director del Teatre Lliure

La cultura és el patrimoni espiritual d'una col·lectivitat i la seva capacitat d'accedir-hi i d'exercir-la. Personalment, em produeix tant de plaer llegir Espriu com Leopardi.

Jordi Bilbeny

Historiador

Cultura catalana és aquella que s'ha creat en aquest país en qualsevol moment de la història, i això comporta, evidentment, incorporar-hi la cultura castellana, com també l'occitana, l'hebrea, l'aragonesa, la siciliana o la napolitana. El llatí, per exemple, ha estat una llengua de la cultura catalana fins fa dos dies. És un punt de vista poruc i babau centrar tot el debat entre Catalunya i Castella, com si no haguéssim tingut relacions històriques amb ningú més. Catalunya sempre ha estat plurilingüística, plurietneca i plurireligiosa, és Castella, la que és hermètica i excloent. Per tant, reduir la cultura a la llegua ens porta al suïcidi cultural.